עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי׳ פ״ד מהלכות מלוה ולוה הלכה יג סמג לאוין קצג טוש״ע ח״מ סימן עד סעיף ז וטוש״ע י״ד סימן קסה:

נ ג מיי׳ פ״ד מהלכות מעשר שני הלכה י סמג עשין קלו טוש״ע י״ד סי׳ שלא סעיף קלה:

נא ד מיי׳ שם הל׳ יד:

נב ה ו מיי׳ פ״ד מהל׳ מלוה ולוה הלכה יא סמג לאוין קצג טוש״ע י״ד סימן קסה:

נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ושמואל אמר [א]יכול לומר לו לך הוציאו במישן אמר רב נחמן [ב]מסתברא מילתיה דשמואל דאית ליה אורחא למיזל למישן אבל לית ליה אורחא לא איתיביה רבא לרב נחמן (א) [ג]אין מחללין על המעות שאינם יוצאות כיצד היו לו מעות כוזביות ירושלמיות או של מלכים הראשונים אין מחללין הא של אחרונים דומיא דראשונים מחללין א״ל הכא במאי עסקינן כשאין מלכיות מקפידות זו על זו אלא כי אמר שמואל כשמלכיות מקפידות זו על זו היכי מצי ממטי להו (א) דממטי לה ע״י הדחק דלא בחשי ואי משכחי קפדי ת״ש [ד]אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן של בבל והן בבבל מחללין קתני מיהת אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל אע״ג דסופו למיסק להתם הכא במאי עסקינן כשמלכיות מקפידות זו על זו אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזו חזו דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים והתניא התקינו שיהו (ב) המעות יוצאות בירושלים מפני כך א״ר זירא לא קשיא כאן בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם כאן בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמן ת״ר איזהו מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקודש מצד אחר ואיזהו מטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר בעא מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו מהו אמר לו [ה]נותן לו מטבע היוצא באותה שעה א״ל ואפילו כי נפיא א״ל אין א״ל אפי׳ כי תרטיא א״ל אין והא קא זיילן פירי אמר רב אשי [ו]חזינן אי מחמת טיבעא זיל מנכינן ליה

ואי

נותן לו מטבע היוצא. בשעת פרעון דהא קיבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע הוא. ודוקא הלוהו פרגמטיא אבל הלוהו מעות את שהלוהו משלם לו: **על מעות שאין יוצאות.** כלל בירושלים דלאו כסף צורה קרינא ביה: **כוזביות.** מטבע של בן כוזיבא וירושלמיות הוו וה״ג כחביות ירושלמיות או של מלכים הראשונים וכוזביות וירושלמיות לא נפקי כלל. ל״א כוזביות של כזיב וה״ג כוזביות או ירושלמיות או של מלכים הראשונים: **הא של אחרונים.** דנפקי במדינה אחרת ודומיא דראשונים הוא בכך דאין יוצאות כאן במקומו של בעל הבית שנפסלו בכאן: **מחללין.** ואף על גב דלית ליה אורחא להתם במקום שיוצאין שהרי בירושלים צריך לילך ולהוציאן. וקשיא לרב נחמן אליבא דשמואל דאמר אבל לית ליה אורחא למישן לא: **אלא כי אמר.** רב נחמן אליבא דשמואל דכי לית ליה אורחא למישן לא: **כשמלכיות מקפידות.** בתמיה אי הכי כי אית ליה אורחא למישן היכי מצי ממטי להו הא כי בדקי להו בני מדינה זו ומשכחי ליה אותן מעות מפסדי ליה: **ומשני דלא בחשי.** שאין מקפידין כל כך שיהו בודקין ומחפשין על דבר זה ואי אשכחי קפדי הלכך אית ליה אורחא שנצרך לילך שם יקבלם ויוציא לשם בסחורה ואי לאו הואיל ואין יכול להראותם כאן בפרהסיא לבני מישן הבאים כאן אם רוצה לא יקבלם: **אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל.** אין מחללין מעשר שני על מעות של כאן ירושלים והמעות והבעלים בבבל הואיל ואינן יוצאות מיד במקום שהן שם דבעינן מצוי בידך וליכא ולא על של בבל והן כאן בירושלים. והפירות לא שני לן כל היכא דאיתנהו יכול לחללן והן חוץ לירושלים. קתני מיהת אין מחללין על המעות של כאן והן בבבל אלמא אע״ג דאית ליה אורחא למישן כגון הכא דסופו לעלות כאן ולהוציאן ואפ״ה לא קרי להו מעות היוצאות: **מקפידות זו על זו.** יתר מדאי דבחשי ובדקי הלכך מסוכנות הן של בבל במלכות ירושלים דמקפדת ובחשי טפי: **למאי חזי.** הא לא מצי לאמטוינהו (ג) להכא: **והתניא התקינו כו׳.** ואמאי תני לעיל ולא על של בבל והן כאן: **דוד ושלמה.** כתוב מלך אחד ומלך שני כתוב ירושלים עיר הקדש: **בחור ובתולה.** יצחק ורבקה: **זקן וזקינה.** אברהם ושרה: **והוסיפו עליהן מהו.** אליבא דרב דאומר נותן לו מטבע של אותה שעה היכא דהוסיפו עליו מאי אמר רב: **באותה שעה.** בשעת פרעון: **כי תרטיא.** סלע גדול במדה מחזקת רובע: **והא קויילן פירות.** לגבי מטבע זו נמצא שמשתכר זה בתוספת ואינה דומה לראשונים והוי רבית:

מחמת

יפרע לו אפי׳ שנפסל ואם תאמר ומ״ש מגולגן דתניא גזל מטבע ונפסל אומר לו הרי שלך לפניך משמע משום דישנו בעין אבל ליתנהו בעין משלם כשעת הגזילה והכא גבי הלואה אפי׳ איתנהו בעין כי ליתנהו דמי דמלוה להוצאה ניתנה וי״ל דיש לחלק בין הלואה לגזילה דמטבע שנפסל חשיב כהוזל וכמעיקרא שוין ד׳ ולבסוף שוין זוזא גבי גזלן אמרינן דכי ליתנהו בעין דמשלם כדמעיקרא אבל גבי הלואה היכא דהוזל משלם כי זולא דהשתא כדאמרינן באיזהו נשך (ב״מ דף עה.) מלוה אדם כור חטין הוזלו נותן חטין הוקרו נותן דמיהן ומטבע שנפסל ודאי הוי כהוזל ונראה דרב ושמואל סברי כרב הונא דלעיל דלרב יהודה דחשיב מטבע שנפסל כנסדק גבי הלואה לא מצי פטר נפשיה במטבע שנפסל אבל לרב הונא דלא חשיב ליה כנסדק מצי פטר ליה נפשיה בנפסל אע״פ דרב הונא מדמה מטבע שנפסל לתרומה ונטמאת וחמץ שעבר עליו הפסח והא פשיטא דאין לוה יכול לשלם תרומה טמאה תחת תרומה טהורה וחמץ אסור בתשלומין היתר לא דמי לגמרי דמטבע שנפסל דמי להוזל והנהו לא דמו להוזל ומכל מקום כשהוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך וכשאינו בעין אפי׳ בהוזל משלם כדמעיקרא:

(ב) **אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזי.** קצת משמע דלא פריך אלא לרב נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית ליה אורחא למישן מדפריך א״ה של בבל כו׳ משמע דאי לאו דאוקמא כשמלכיות מקפידות לא הוה קשה ולא מידי וקשה לר״י דבלאו רב נחמן צריך ע״כ לאוקמי ברייתא בתרייתא כשמלכיות מקפידות דלא תיקשי מינה לשמואל דחשיב ליה מטבע אפילו לית ליה אורחא למישן אי ליתא לדרב נחמן והכא קתני דאין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ואע״ג דאית ליה אורחא לירושלים ותקשי נמי עלה דברייתא בתרייתא מההיא דלעיל דשל מלכים אחרונים מחללין אע״ג דאין יוצאות שם במקום שעומד לפי שיוצאת במקום אחר והכא קתני דעל מעות של כאן והן בבבל אין מחללין אע״ג דיוצאות בירושלים אלא התם איירי כשאין מלכיות מקפידות אם נראות מטבע של מלך האחד במדינתו של זה הלכך [באים] בני מלכיות אחרת כאן ומוכרין בהמתם במטבע שלהם ויכול הוא להוציאם בירושלים לבני שאר מדינות הבאות לכאן והכא איירי במקפידות ונראה לר״י דודאי אי לאו מילתיה דרב נחמן הוה א״ש הכל ולא הוה צריך לאוקמא ברייתא בתרייתא כשהמלכיות מקפידות דלא קשה מיניה לשמואל ולא לההיא ברייתא דלעיל דיש לחלק בין מעות של כאן והן בבבל להנהו דלעיל דאיירי במטבע שנפסל במקום אחד ויוצא במקום אחר דהתם ודאי חשוב מטבע דקודם שנפסלה היה שם חשוב מטבע ועדיין מטבע קיים לבני אותו מקום עצמו שנפסל שם שיכולין להוציאו במקום אחר אבל של כאן והן בבבל לא היה עליו שם מטבע בבבל מעולם ולכך אין מחללין אע״ג דאית ליה אורחא לירושלים אבל לרב נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית ליה אורחא למישן אבל כי לית ליה אורחא למישן לא חשיב מטבע מטעם שהיה כבר מטבע באותו מקום ועדיין יכול להוציא במישן ולא תלי אלא בדאית ליה אורחא להתם א״כ כך יש לו מטבע שהיה כבר במקום זה כמו מטבע של מקום אחר שלא בא מעולם כאן א״כ של כאן והן בבבל נמי ליהוי ליה מטבע דהא אית ליה אורחא לירושלים:

דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים. ואם תאמר והתניא בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה:) אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ויש לומר דפלוגתא היא בפרק לולב הגזול (סוכה דף מ:) דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה דברי ר״מ וחכמים אומרים על שחוטין מתחללין ולר״מ אפי׳ לכתחלה שרי כדמוכח בתוספתא דהתם דקתני בהדיא מחללין והא דקתני בסוכה מתחללין משום רבנן דאפי׳ בדיעבד אין מתחללין ועוד י״ל דבשמעתין כיון דלאי אפשר בענין אחר שאין יכול להעלות המעות בירושלים שרי למיזבן בהו בהמה לכולי עלמא וטעמא דאין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני פירש בקונטרס בקדושין (דף נה:) משום כחשא ואין הטעם בשביל כן אלא כדמפרש בסוכה (דף מ:) דאמר התם מחלוקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל בשחוטין מתחללין ועל חיין אין מתחללין שמא יגדל מהם עדרים ובזכרים פליגי אי גזרינן זכרים אטו נקבות אי לא וכן מפרש בירושלמי דמסכת מעשר שני דטעמא לאסור לקנות זכרים גזירה אטו נקבות: **שיהו** כל המעות יוצאות בירושלים. טעמא מפרש במסכת שקלים (דף ח) דתקנו משום שקלים שהיו מביאין לירושלים מכל המקומות:

מטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד. בבראשית רבה דריש ואגדלה שמך שיצא לו מוניטי״ן בעולם ומהו מוניטי״ן זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן ונראה לא שהיה בו צורת זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן דאסור לעשות צורת אדם אלא כך היה כתוב מלך אחד זקן וזקינה ומלך אחר בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכך היה כתוב במטבע(ג):

על

מסורת הש״ס

א) פ״ק דתוספתא דמעשר שני, ב) עיין במפרשי ש״ס מה שכתבו בליטור זה, ג) [ועי׳ תוספות ע״ז נג: ד״ה דינרי ובבכורות׳ נ. ד״ה דינרא],

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ממטי להו (דממטי לה ע״י הדחק) תא״מ ונ״ב רש״י לא גרים ליה: (ב) שם התקינו שיהיו כל המעות: (ג) רש״י ד״ה למאי וכו׳ לאמטויינהו להתם הס״ד: